

RECHTHERSTEL NA AGRESSIE TEGEN HULPVERLENERS

De meerwaarde van herstelrecht bij de afhandeling van agressie-incidenten tegen boa's, brandweer en politie

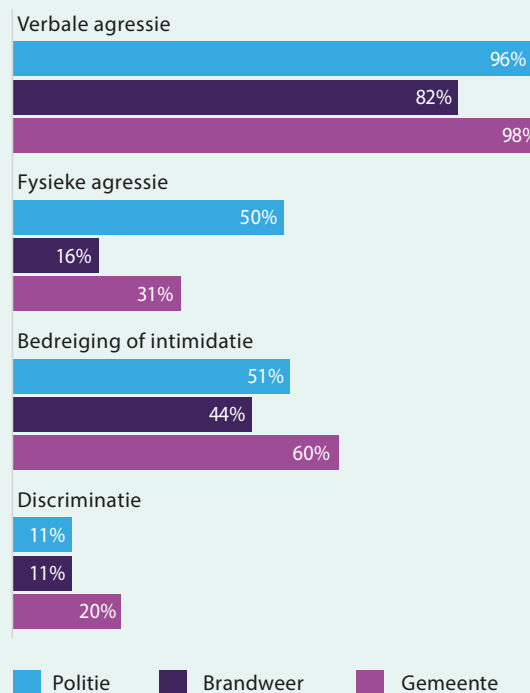
Factsheet december 2025

Hulpverleners krijgen tijdens hun werk geregeld te maken met agressie. De afgelopen jaren is er een lichte toename van het aantal geregistreerde verdachten van agressie tegen hulpverleners. Er is een vrij constant aantal zaken, maar er wordt van zwaardere delicten aangifte gedaan. Deze agressie kan grote gevolgen hebben, zowel fysiek, mentaal als voor de samenleving. De overheid neemt maatregelen om incidenten te voorkomen en om de afhandeling van zulke incidenten te verbeteren. Toch zijn er nog knelpunten, bijvoorbeeld rondom aangifte doen en de opvolging daarvan. Een herstelrechtelijke afhandeling, bijvoorbeeld mediation of herstelbemiddeling, kan voor slachtoffers een positieve bijdrage leveren aan de afdoening van een incident, zo blijkt in zaken van agressie tegen burgers. Het was eerder niet bekend of zaken van agressie tegen hulpverleners ook wel met behulp van herstelrecht worden afgewikkeld.

In hoeverre wordt herstelrecht ingezet en wat is de meerwaarde ervan? En niet onbelangrijk: hoe kijken hulpverleners er tegenaan? Deze vragen stonden in dit onderzoek centraal. Bureau Beke en de Vrije Universiteit Amsterdam voerden het onderzoek uit, in opdracht van de Taskforce Onze hulpverleners veilig. Voor het onderzoek hebben in totaal 582 politieagenten, boa's en brandweermensen een vragenlijst ingevuld. Ook zijn 31 hulpverleners en coördinatoren vanuit politie, brandweer en gemeente geïnter-

viewd. Verder hebben bijna 50 mediators en bemiddelaars een vragenlijst ingevuld. Daarnaast is een literatuurstudie uitgevoerd. De onderzoeksresultaten geven inzicht in de toepassing van herstelrecht, de meerwaarde ervan voor hulpverleners en knelpunten in de afhandeling van agressie-incidenten. Tijdens het onderzoek keken we naar agressie in brede zin. In *Figuur 1* is te zien hoe vaak politie, boa's en brandweer met agressie te maken krijgen op basis van de vragenlijst.

Figuur 1: soort agressie en beroepsgroep (over 12 maanden)

- **Verbale agressie** (zoals schreeuwen, vernederen, pesten, schelden)
- **Fysieke agressie** (zoals spugen, vastgrijpen, verwonden, fysiek hinderen, vernieling, duwen/slaan/schoppen)
- **Bedreiging/intimidatie** incl. seksuele intimidatie (zoals bedreigen, stalken, chanteren, doxing, aanranding)
- **Discriminatie** (negatieve opmerkingen of gedragingen m.b.t. gender, huidskleur, geloof, leeftijd, geaardheid)

“Hun agressie is een vorm van onvermogen, gericht tegen mijn uniform en niet tegen mijzelf. Met een goed gesprek is dit in veel gevallen oplosbaar.” (hulpverlener)

Wat doen hulpverleners nadat zij te maken krijgen met agressie?

Wanneer hulpverleners worden geconfronteerd met agressie tijdens het werk, zijn er verschillende dingen die zij kunnen doen. Vaak ondernemen zij geen actie. In *Figuur 2* is te zien wat zij hebben gedaan.

Figuur 2 en 3 zijn gebaseerd op de resultaten van de vragenlijst die is uitgezet onder hulpverleners.

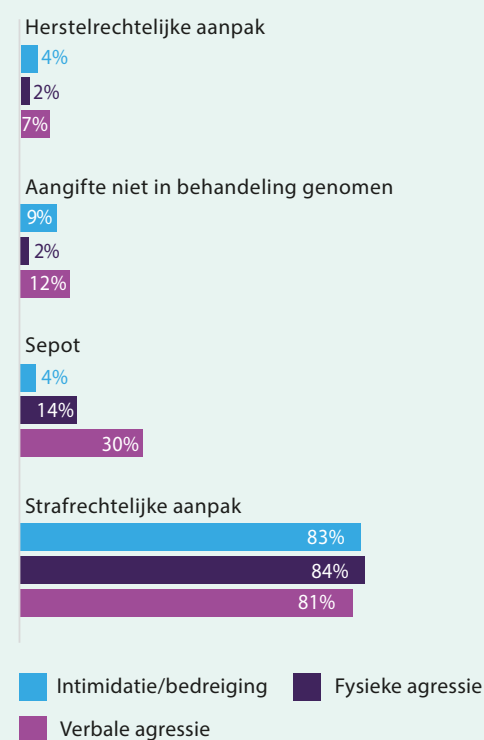
Figuur 2: ondernomen acties na agressie

Hoe gaat het verder na de aangifte?

Na een aangifte volgt in principe een strafrechtelijke afhandeling: straffen van de dader staat dan centraal. Het OM beslist of er een rechtszaak komt of dat de zaak wordt geseponneerd. Daarnaast of in plaats daarvan is een herstelrechtelijke afhandeling mogelijk. Het herstellen van de veroorzaakte schade staat dan centraal.

Figuur 3: afhandelingen na aangifte

“Ik ga niet vanuit m’n rol als brandweer in gesprek met iemand die ik ook weer bij de voetbal tegen kan komen.”
(brandweer)

Wat is herstelrecht?

Bij een herstelrechtelijke aanpak staat herstel tussen slachtoffer en verdachte centraal. Onder begeleiding van een mediator of bemiddelaar gaan zij met elkaar in gesprek. Zij kunnen afspraken maken over herstel van schade (materieel, psychisch of emotioneel). Ook kunnen zij met elkaar in gesprek gaan over het incident. Het slachtoffer kan dan duidelijk maken wat het incident met diegene heeft gedaan. De dader kan diens perspectief toelichten en mogelijk leren van het incident.

Welke waarde kan herstelrecht hebben voor slachtoffers?¹

- Betrokkenheid bij de procedure
- Materieel herstel
- Emotioneel herstel
- Minder wraakgevoelens
- Gevoel van procedurele rechtvaardigheid

De voorwaarden voor een herstelrechtelijke aanpak²

- Vrijwilligheid
- Intrinsieke motivatie
- Vertrouwelijkheid
- Delict met een concreet aanwijsbaar slachtoffer
- Erkenning van de feiten door de verdachte

1. Van Hoek, Slump, Ochtman & Leijten, 2011

2. Claessen & Panis, 2021; Dierx, Slump & Leijten, 2012

De bekendste vormen en de mogelijkheden van herstelrecht

De twee bekendste vormen van herstelrecht zijn Mediation in Strafzaken – dat sinds 2011 een wettelijke basis heeft in het strafrecht – en herstelbemiddeling.³ Herstelbemiddeling is sinds 2007 mogelijk en Mediation in Strafzaken is sinds 2017 mogelijk bij alle Nederlandse rechtbanken en gerechtshoven.

“Ik ben met de agent meegegaan. De jongen zat daar met z’n vader en twee mediators. Ik vond het zelf heel mooi. Maar veel collega’s staan er niet voor open.” (casemanager politie)

	Mediation in Strafzaken	Herstelbemiddeling
<i>Wat is het doel?</i>	De mogelijkheid bieden voor herstel van materiële schade, psychische en emotionele schade. Dit door het slachtoffer en de verdachte buiten de setting van het strafproces aan het woord te laten en afspraken te maken over bijv. schadeherstel. Meer over Mediation in Strafzaken	Relationeel en emotioneel herstel tussen slachtoffer en dader. Dit door in gesprek te gaan. Voor het slachtoffer gaat het om antwoord krijgen op vragen als: • ‘Waarom ik?’ • ‘Begrijpt de dader welke gevolgen ik ondervind van het incident?’ En voor de dader: • ‘Ik wil horen wat de gevolgen zijn geweest voor mijn slachtoffer.’ • ‘Nu kan ik ook een andere kant van mezelf laten zien.’ • ‘Ik wil niet dat het slachtoffer nog bang voor me is.’
<i>Hoe kom je erbij terecht?</i>	Alleen een officier van justitie of rechter verwijst door. Andere betrokkenen of professionals kunnen wel bij het OM, het mediationbureau of de rechter de wens kenbaar maken dat in hun zaak naar mediation wordt verwezen	Slachtoffers, verdachten, veroorzakers en veroordeelden kunnen zichzelf aanmelden met hulp van een professional (bijv. leidinggevende)
<i>Welke organisatie voert het uit?</i>	Alle rechtbanken en gerechtshoven hebben een mediationbureau	Perspectief Herstelbemiddeling
<i>Is er een wettelijke basis?</i>	Ja	Nee
<i>Op welk moment wordt het ingezet?</i>	Alleen mogelijk tijdens het strafproces	Kan op elk moment, staat los van de strafzaak. Tijdens het strafproces is het mogelijk nadat mediation is onderzocht en niet mogelijk of gewenst bleek.
<i>Wanneer start het?</i>	Zodra beide partijen instemmen	Na de aanmelding van één gemotiveerde partij
<i>Wie begeleidt het?</i>	Een strafmediator (of meerdere), die probeert om de deelnemers zelf tot een oplossing te laten komen	Een bemiddelaar, die ook zelf voorstellen doet om het conflict op te lossen
<i>Hoe verloopt het contact?</i>	Via een gesprek	Via een gesprek of een andere vorm, bijv. een briefwisseling, pendelbemiddeling of groepsherstelbijeenkomst
<i>Waar vindt het plaats?</i>	In een gerechtsgebouw	Op locaties die de deelnemers bepalen in afstemming met de bemiddelaar
<i>Hoe worden afspraken vastgelegd?</i>	In een slotovereenkomst, wordt toegevoegd aan het strafdossier	Een verslag (om verder te delen) is mogelijk als deelnemers dit zelf wensen
<i>Wat gebeurt er met de uitkomst?</i>	Na start van mediation wacht de officier van justitie of rechter met het nemen van een beslissing in de strafzaak, tot de uitkomst kan worden meegewogen in het besluit over (verdere) vervolging en/of het vonnis. Start of slaagt mediation niet, dan heeft dit geen gevolgen voor de strafzaak.	De uitkomst heeft geen invloed op de eventuele uitkomst van het strafproces. Wel mogen de rechter en officier van justitie de uitkomsten betrekken bij belangrijke beslissingen.
<i>Wie kunnen aanwezig zijn/ betrokken worden bij het traject?</i>	Ouders of (professionele) vertrouwenspersonen	Mensen uit het eigen netwerk en/of professionele hulpverleners
<i>Kosten voor slachtoffer of verdachte/dader?</i>	Nee	Nee

3. Claessen et al., 2018; Claessen & Panis, 2021; De Rechtspraak, z.d.-1; Ministerie van JenV, 2021; Perspectief Herstelbemiddeling, z.d.

Conclusie

Een niet-adequate afwikkeling van een incident kan een even negatieve impact hebben op de hulpverlener als het incident zelf. Een herstelrechtelijke aanpak kan bijdragen aan de verwerking van de hulpverleners. Ook kan het de dader inzicht geven in de gevolgen van diens agressie voor het slachtoffer. Daarvoor moeten wel de juiste omstandigheden aanwezig zijn. Het slachtoffer moet er open voor staan en de meerwaarde en toepasbaarheid inzien. Dat is nu in de meerderheid niet het geval. De verdachte moet bereid zijn om het slachtoffer tegemoet te komen. De context van het incident moet zich ook lenen voor een dergelijke oplossing. Maar voordat herstelrecht überhaupt kan werken, hebben hulpverleners behoefte aan goede opvang, erkenning en onvoorwaardelijk begrip van hun werkgever.

Basis is vaak niet op orde

Om herstelrecht vaker in te zetten, is het belangrijk dat eerst 'de basis op orde' is. Maak interne meld-, opvang- en nazorgstructuren bekend en helder. Zorg verder dat hulpverleners zich erkend voelen in wat hen is overkomen.

Introduceer herstelrecht op de werkvloer

Het is van belang dat hulpverleners meer te weten komen over de mogelijkheden van herstelrecht. Denk bijvoorbeeld aan kennis over welke uitkomsten en effecten een herstelrechtstraject kan hebben. Bijvoorbeeld de invloed op het strafproces. Het Openbaar Ministerie en de werkgevers kunnen hierin een rol spelen, door juiste informatie te

verstrekken en hulpverleners op de mogelijkheden van herstelrecht te wijzen.

Stel samen met hulpverleners uitgangspunten op voor de meerwaarde van herstelrecht

Veel hulpverleners staan positief tegenover de basisgedachte van herstelrecht. Daarbij geldt wel de kanttekening dat de toepasbaarheid volgens hen per situatie verschilt (bijvoorbeeld: dader en incident). Het zou dus goed zijn om samen met hulpverleners uitgangspunten op te stellen wanneer een herstelrechtelijke aanpak van meerwaarde kan zijn.

Download het onderzoeksrapport

Het volledige onderzoeksrapport is gratis te [downloaden via bureaubeke.nl](https://bureaubeke.nl).

“Het was een knul van zeventien, dan kan je gaan zitten en uitleggen wat zijn gedrag teweegbrengt.” (boa)

De Taskforce Onze hulpverleners veilig is in 2021 ingesteld. Hierin werken de politie, boa's, brandweer, wetenschappers, het Openbaar Ministerie en het ministerie van Justitie en Veiligheid samen om bij te dragen aan een zinvolle aanvullende aanpak van agressie en geweld tegen hulpverleners.

Een van de knelpunten die de Taskforce signaleert, is de versplinterde aandacht in het onderzoek naar agressie en geweld tegen hulpverleners. Daarom heeft de Taskforce een kenniskring opgezet met wetenschappers en onderzoekers die zich met dit thema bezighouden. Via de jaarlijks georganiseerde conferentie en via het WODC zet de Taskforce ook onderzoek uit.

In opdracht van: Taskforce Onze hulpverleners veilig

Realisatie: Emily Berger en Marcel Grotens

Foto: S.J. Objio via Unsplash.com

© 2025, Taskforce Onze hulpverleners veilig

